

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.6>

УДК 338

О. В. Димченко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8817-2517>

В. В. Смачило,

д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського

господарства імені О. М. Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6153-1564>

О. О. Рудаченко,

д. е. н., доцент, професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського

господарства імені О. М. Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-5748>

О. В. Кулініч,

к. держ. упр., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0870-3136>

**ВПЛИВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ НА РОЗВИТОК
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ ПІД ЧАС
ВІЙНИ**

*O. Dymchenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Entrepreneurship and Business Administration,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

*V. Smachylo,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Administration,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

*O. Rudachenko,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Administration
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

*O. Kulinich,
PhD in Public Administration, V. N. Karazin National University in Kharkiv*

THE IMPACT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY ON THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE KHARKIV REGION DURING THE WAR

У статті визначено вплив підприємницької активності на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Об'єктом дослідження є територіальна громада Харківського регіону, а саме – Первомайська територіальна громада. Розглянуто економічний потенціал Первомайської ТГ, який представлений суб'єктами господарювання різних форм власності та різних видів економічної діяльності. Проаналізована зовнішньоекономічна діяльність громади, яка є важливою складовою економіки і є одним з визначальних факторів її конкурентоспроможності як на державному, так і міжнародному рівнях. Досліджено промислові підприємства Первомайської ТГ та виокремлено з них ті, які мають найбільший вплив на бюджет, як платники податку. Розглянута бюджетна система територіальної громади, яка представлена статтями доходів та видатків. Акцент зроблено на доходи

громади, які представлені в вигляді податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, а також офіційних трансфертів різного характеру. За даними веб-порталу бюджету для громадян «Є-дата», проаналізуємо доходи Первомайської Територіальної громади. Аналіз доходів територіальної громади показав, що найбільший відсоток надходження займають податки, які значно зросли в воєнний період, в порівнянні з довоєнним. Узагальнено, що економічний потенціал Первомайської ТГ є значущим, сприяючи синергетичному ефекту через взаємодію підприємств сільськогосподарського та промислового секторів. Доведено, що в основу стратегії розвитку Первомайської територіальної громади необхідно покласти активну взаємодію з бізнесом з метою активного стимулювання та підтримки подальшої підприємницької діяльності в громаді. Результати дослідження показали значний взаємозв'язок між підприємницькою активністю та розвитком територіальних громад. Підприємницька діяльність виявилася ключовим стимулом в соціально-економічному розвитку, де створення робочих місць, сприяння інноваційним ініціативам, підтримка соціальних та благодійних ініціатив, а також збільшення податкових надходжень визначають позитивний внесок підприємництва в життя населення громади.

The article determines the impact of entrepreneurial activity on the socio-economic development of territorial communities. The object of the study is a territorial community of the Kharkiv region, namely, the Pervomaisk Territorial Community. The economic potential of the Pervomaisk TC, which is represented by business entities of various forms of ownership and various types of economic activity, is considered. The foreign economic activity of the community is analyzed, which is an important component of the economy and is one of the determining factors of its competitiveness at both the national and international levels. The industrial enterprises of Pervomaisk TC are studied and those that have the greatest impact on the budget as taxpayers are singled out. The budgetary system of the territorial community, which is represented by items of income and expenditure, is considered. The emphasis is placed on community revenues, which are presented in

the form of tax revenues, non-tax revenues, income from capital transactions, and official transfers of various kinds. According to the data from the web portal of the budget for citizens "E-Data", we will analyze the revenues of the Pervomaisk Territorial Community. The analysis of the territorial community's revenues showed that the largest percentage of revenues is taken up by taxes, which increased significantly during the war period compared to the pre-war period. It is generalized that the economic potential of Pervomaisk TC is significant, contributing to the synergistic effect through the interaction of enterprises of the agricultural and industrial sectors. It is proved that the development strategy of the Pervomaisk territorial community should be based on active interaction with business in order to actively stimulate and support further entrepreneurial activity in the community. The results of the study showed a significant relationship between entrepreneurial activity and the development of territorial communities. Entrepreneurial activity has proven to be a key driver of socio-economic development, where job creation, promotion of innovative initiatives, support for social and charitable initiatives, and increased tax revenues determine the positive contribution of entrepreneurship to the life of the community.

Ключові слова: *територіальна громада, підприємницька активність, потенціал, бюджет, суб'єкти господарювання, стратегія розвитку*

Keywords: *territorial communities, entrepreneurial activity, potential, budget, business entities, development strategy*

Постановка проблеми. В умовах глобальних світових конфліктів та воєнних дій, що відбувається, наразі, в Україні, вивчення впливу підприємницької активності на розвиток територіальних громад є надзвичайно важливим. Загалом, всі військові конфлікти супроводжуються значними викликами, тому, роль підприємництва у забезпеченні стійкості фінансових ресурсів задля сталого соціально-економічного розвитку громад набуває особливого значення. Дослідження спрямоване на аналіз взаємодії між підприємницькою активністю та бюджетними показниками територіальних громад під час воєнних конфліктів, що дасть можливість визначити

оптимальні стратегії для підтримки економічного зростання та фінансової стабільності громад у непередбачуваних складних ситуаціях. Особливої уваги заслуговують територіальні громади Харківського регіону, що на пряму межує з країною агресором – росією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна кількість наукових праць, українських та зарубіжних вчених присвячена підприємницькій діяльності на різних рівнях управління від місцевого – на рівні громад до державного – на рівні країни. У рамках дослідження [1] була проаналізована заходи щодо стимулюючої та трансформаційної ролі підприємництва, що ґрунтується на структурованому огляді літератури та тематичному аналізі. Ммбага Н. [2] розглянув передумови підприємницької ідентичності та різноманітні форми, які воно може набувати, а також їхнє вплив на процес створення нових підприємств. Градінару С. [3] проводить аналіз процесів розвитку та еволюції підприємницької діяльності в першій десятці країн світу, ураховуючи новий національний індекс підприємництва в відповідному контексті.

Окремої уваги заслуговують праці українських науковців, які досліджували підприємницьку діяльність в територіальних громадах де автори Шебанін В. С. та Кормишкін Ю. А. [4] дослідили вплив суб'єктів господарювання на формування спроможних територіальних громад за конкретними напрямками, а також визначили проблеми розвитку підприємницької діяльності в громадах. Гургула Т. [5] обґрунтувала фінансове забезпечення спроможності територіальних громад. Тихончук Л. Х. та Піддубний А. С. [6] проаналізували умови і чинники, що впливають на розвиток та функціонування релокованого бізнесу, що є додатковим потенціалом для місцевих бюджетів та посилення регіональної політики в умовах воєнного стану. Також окремі питання розвитку територіальних громад дослідено в працях [7-9], однак, залишається необхідність комплексного вивчення підприємницької активності в територіальних

громадах та дослідження подальших перспективних шляхів їх розвитку у воєнний період.

Формулювання цілей статті полягає у визначенні впливу підприємницької активності на соціально-економічний розвиток територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктом дослідження виступає територіальна громада Харківського регіону, а саме – Первомайська міська територіальна громада. Первомайська міська територіальна громада – об'єднана територіальна громада в Україні, в Лозівському районі Харківської області, адміністративний центр – місто Первомайський, площа громади – 139,2 км², населення громади – 31 008 осіб [10].

Утворена 12 червня 2020 року шляхом об'єднання Первомайської міської та Грушинської та Ржавчицької сільських рад Первомайського району Харківської області. Перші вибори Первомайської міської ради та міського голови відбулися 25 жовтня 2020 рок. Варто зазначити, що Первомайська міська територіальна громада є однією із перших та єдиних громад Харківського регіону (окрім Мереф'янської ТГ), яка досягла домовленості про співпрацю з італійськими муніципалітетами. Це стало можливим в рамках ініціативи «Мости довіри» від U-LEAD, яка направлена на допомогу громадам з України знайти партнерів серед муніципалітетів країн ЄС та налагодити співпрацю, що є важливим для подальшого розвитку громади [10].

Перш ніж обґрунтувати стратегічні шляхи розвитку територіальної громади проаналізуємо якісні та кількісні показники її економічного потенціалу, а саме підприємницьку активність. Так, зовнішньоекономічна діяльність громади є важливою складовою економіки і є одним з визначальних факторів її конкурентоспроможності як на державному, так і міжнародному рівні. Зовнішньоекономічну діяльність в громаді здійснюють 5 підприємств, які експортують товари до країн Американського континенту, Європейського співтовариства, Африки, Середнього і Близького Сходу, Центральної і

Середньої Азії, країн СНД і Закавказзя. Основу експорту складає продукція харчової промисловості.

В цілому, економічний потенціал Первомайської ТГ представлений суб'єктами господарювання різних форм власності та різних видів економічної діяльності. На території громади станом на 1 січня 2023 зареєстровано 1 326 суб'єктів підприємницької діяльності, з них, до великого підприємництва віднесено 11, до малого та мікропідприємництва 1315.

Особливої уваги набувають промислові підприємства, де серед 7 потужних промислових підприємств (ТОВ КВФ «Рома», ТОВ «Терра», ТОВ «Надія», ПП «Екіпаж», ТОВ «Факторіал К», ТОВ «Лихачовський елеватор», ПКП «Тепломережі») – 3 з них (рисунок 1) займаються виробництвом продуктів борошномельно-круп'яної промисловості.

Рисунок 1. Найбільші промислові підприємства Первомайської ТГ

**Сформовано авторами на основі [11-13]*

Важливо відзначити, що торгівля, сфера ресторанного обслуговування та побутові послуги представляють собою важливий компонент внутрішнього ринку, що відіграє суттєву роль у формуванні загального економічного потенціалу громади та задоволенні потреб населення в товарах та послугах. Навіть у контексті складної ситуації, обумовленої поширенням коронавірусної

інфекції COVID-19, коливання попиту на товари та послуги, спостерігались тенденції до розвитку споживчого ринку міста протягом 2021 року.

Станом на грудень 2023 року на території громади нараховується:

- магазинів 263 од.;
- торговельних павільйонів – 36 од.;
- ринків – 5 од.;
- кафе – 27 од.,
- АЗС – 9 од.,
- поштових відділень зв'язку «Укрпошта» – 2 од.;
- «Нова пошта» – 5 од.

Загальна кількість об'єктів роздрібної торгівлі на кінець 2021 року складала 446 одиниць.

Важливою частиною економічного потенціалу територіальної громади є також розвинена торгівельна інфраструктура та інфраструктура закладів громадського харчування, які також представляють собою суб'єктів малого та мікропідприємництва.

Важливою ланкою бюджетної системи України є місцеві бюджети, які відповідно до Бюджетного кодексу України містять надходження і витрати на виконання повноважень органів місцевого самоврядування [15]. Самостійність їх забезпечується майном, землею та закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом на визначення напрямів використання коштів відповідно до законодавства і правом відповідних рад самостійно розглядати та затверджувати бюджети. Представляє інтерес бюджетна складова громади з метою виявлення джерел найбільших надходжень до бюджету громади. Так, дохідна частина бюджету Первомайської ТГ складається з податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, а також офіційних трансфертів різного характеру. Видаткова частина представлена загальним та спеціальним фондами, які структуровані за найменуванням видатків:

- загальнодержавні функції;

- громадський порядок, безпека та судова влада;
- економічна діяльність;
- охорона навколишнього природного середовища;
- житлово-комунальне господарство;
- охорона здоров'я;
- духовний та фізичний розвиток;
- освіта;
- соціальний захист та соціальне забезпечення.

За даними веб-порталу бюджету для громадян, який є офіційним державним ресурсом, що відповідає найвищим міжнародним стандартам у галузі прозорості публічних фінансів та входить до складу платформи відкритих даних в сфері публічних фінансів під назвою «Є-дата» [14] проаналізуємо доходи Первомайської ТГ за останні 3 роки, станом на грудень місяць (рис. 2).

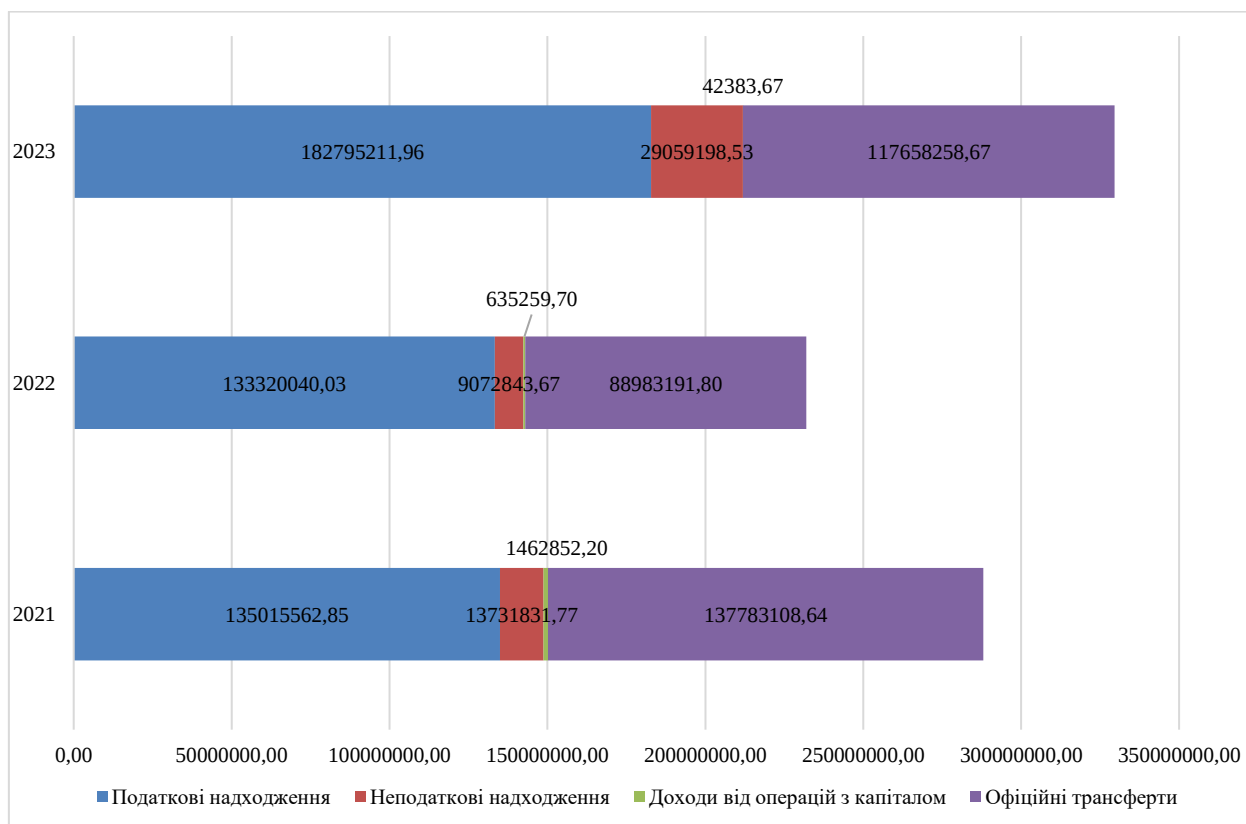
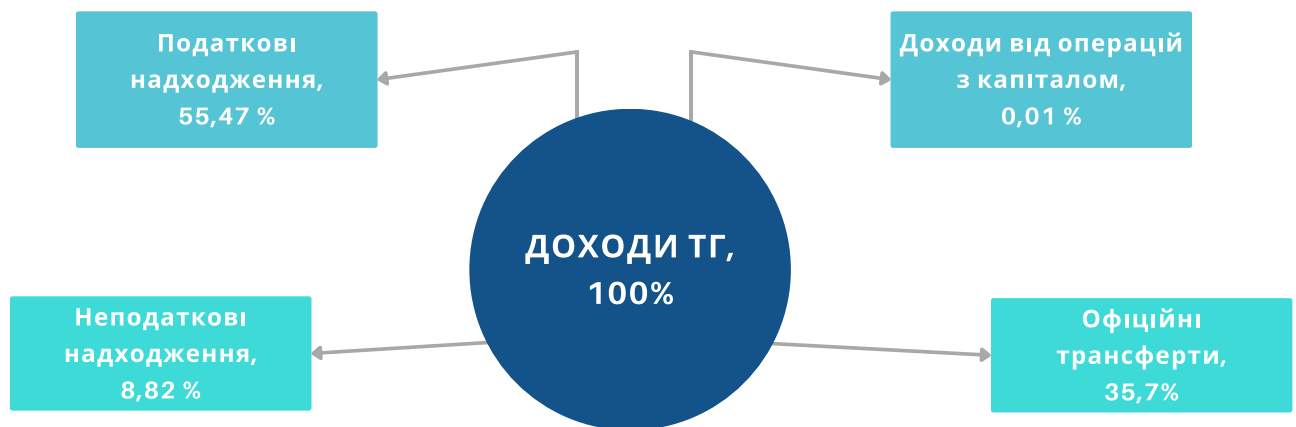

Рисунок 2. Доходи Первомайської ТГ за 2021-2023 роки, грн

**Побудовано авторами на основі [14]*

Так, представлений на рисунку 2 аналіз доходів територіальної громади показав, що найбільший відсоток надходження займають податки, які в 2023 році, в порівнянні з довоєнним 2021 роком зросли на 47 779 649,11 грн, найменший відсоток надходжень до бюджету займають доходи від операцій з капіталом, які в 2023 роком, в порівнянні з 2021 р., зменшилися на 1 420 468,53 грн. Загалом, значне падіння всіх надходжень до бюджету територіальної громади спостерігаємо в 2022 році, що пов'язано зі значним повномасштабним вторгненням росії на територію України. Однак, в 2023 році Первомайська ТГ активно почала нарощувати свій економічний потенціал, де в першу чергу керівництвом громади акцент зроблено на діяльність суб'єктів господарювання, що призвело до підвищення надходжень до бюджету. Більш детальний структурний аналіз дохідної частини бюджету Первомайської ТГ за 2023 рік представлений на рисунку 3. Значну частину бюджету займають також офіційні трансферти, які в 2023 році склали 35,7 %.

**Рисунок 3. Структурний аналіз дохідної частини бюджету
Первомайської МГ за 2023 р., %**

Отже, податкові надходження, які в 2023 році склали 55,47%, а також офіційні трансферти від органів державного управління – 35,7 % є основою бюджету громади. Розглянемо більш детально структуру податкових надходжень Первомайської ТГ за 2021-2023 роки (таблиця 1).

Таблиця 1. Структура податкових надходжень Первомайської ТГ за 2021-2023 роки

Податкові надходження	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	грн	%	грн	%	грн	%
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	89964782,71	66,63	91322344,6	68,5	135365720,1	74,05
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	41062,92	0,03	38985,74	0,03	57116,71	0,03
Внутрішні податки на товари та послуги	8000407,03	5,93	7728247,18	5,8	10171080,15	5,56
Місцеві податки та збори, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України	36951916,45	27,37	34188056,5	25,64	37087426,83	20,29
Інші податки та збори	57393,74	0,04	42406	0,03	113868,19	0,07
Всього	135015562,9	100	133320040	100	182795212	100

**Сформовано авторами на основі [14]*

З таблиці 1 видно, що за всі досліджені періоди перше місце займали податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості – 74,05% в 2023 р., друге місце займали місцеві податки та збори, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України – 20,29% в 2023 р. та третє місце займали внутрішні податки на товари та послуги – 5,56% в 2023 р. Слід також відмітити, що в громаді відсутні надходження від збору за паркування та туристичного збору, що можна розглядати як потенціал для розвитку.

Отже, можна узагальнити, що економічний потенціал Первомайської ТГ є значущим, сприяючи синергетичному ефекту через взаємодію підприємств

сільськогосподарського та промислового секторів. Так, в основу стратегії розвитку Первомайської територіальної громади необхідно покласти активну взаємодію з бізнесом з метою активного стимулювання підприємницької діяльності в громаді. Підприємництво, як ключовий фактор, визначає не тільки економічну динаміку, але й соціокультурні та інфраструктурні перетворення в громадах. Забезпечення робочих місць, створення нових інноваційних продуктів та послуг, а також активна участь у місцевому благодійному та соціальному житті роблять підприємницьку діяльність рушійною силою для зміцнення соціально-економічного розвитку громад. Окрім того, підприємницька діяльність викликає позитивні ефекти на податкову базу, забезпечуючи додаткові ресурси для місцевих бюджетів, та сприяє створенню сприятливого середовища для росту інших економічних секторів.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день існує значна кількість різноманітних методів, моделей та підходів до стратегічного розвитку територіальних громад, що можуть бути адаптовані відповідно до унікальних потреб та характеристик кожної окремої громади (рисунки 4).

Важливо розуміти, що кожна громада унікальна, тому стратегія розвитку повинна враховувати її конкретні потреби і особливості. У цьому контексті співпраця з місцевими лідерами, мешканцями та зацікавленими сторонами є важливим елементом розробки та реалізації ефективної стратегії розвитку громади.

Модель SWOT	сприяє визначенню внутрішніх та зовнішніх факторів громади через аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, що дозволяє розробляти стратегію розвитку, використовуючи сильні сторони, усуваючи слабкі та відповідаючи на можливості та загрози
Модель SMART	визначає конкретні, вимірювальні, досяжні, значущі та обмежені в часі цілі, сприяючи створенню чітких метоцентричних підходів
Регіональний розвиток	громади розробляють стратегії розвитку на основі спільних інтересів та ресурсів, здійснюючи співпрацю та обмін досвідом
Модель PDCA:	цикл планування, виконання, перевірки та дії сприяє постійному вдосконаленню та розвитку громад
Цільовий розвиток	зумовлює створення конкретних цілей та завдань для розвитку громади, які визначаються національними чи регіональними владними органами
Різноманітність стратегій	кожна громада має свої унікальні потреби, що враховуються при розробці різноманітних моделей та стратегій розвитку

Рисунок 4. Класифікація моделей та підходів щодо розробки стратегії розвитку територіальних громад

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, результати дослідження показали значний взаємозв'язок між підприємницькою активністю та розвитком територіальних громад. Підприємницька діяльність виявилася ключовим стимулом в соціально-

економічному розвитку, де створення робочих місць, сприяння інноваційним ініціативам, підтримка соціальних та благодійних ініціатив, а також збільшення податкових надходжень визначають позитивний внесок підприємництва в життя населення громади. Крім того, здатність підприємців створювати сприятливі умови для інших галузей економіки та розвитку інфраструктури свідчить про їхню ключову роль у формуванні життєздатних та конкурентоспроможних громад. Також варто наголосити на необхідності розробки та впровадження заходів, спрямованих на підтримку та стимулювання підприємницької активності Первомайської територіальної громади, як стратегічного напрямку розвитку громади, сприяючи тим самим забезпеченню сталого та збалансованого соціально-економічного потенціалу територіальної громади в воєнний та післявоєнний періоди.

Література

1. Kuckertz A., Berger E., Brändle L. Entrepreneurship and the sustainable bioeconomy transformation. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2020. №37. pp. 332-344.
2. Mmbaga N., Mathias B., Williams D., Cardon M. A review of and future agenda for research on identity in entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*. 2020. №35 (6). P. 106049.
3. Grădinaru C., Toma S., Catanăphd Ș., Nicoleta Z. The national entrepreneurship context index in the period 2018-2020: an overview. *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*. 2020. Issue 5. 222-227.
4. Шебанін В. С., Кормишкін Ю. А. Роль підприємництва у формуванні територіальних громад. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. Вип. 4. С. 3-11.
5. Гургула Т. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. No 2 (8). С. 132-136

6. Тихончук Л. Х., Піддубний А. С. Функціонування релокованого бізнесу у територіальних громадах (на прикладі Рівненської області). *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»* 2023. Випуск 1(101). С. 216-227
7. Rudachenko O., Bibik N., Yesina V. Theoretical and methodological principles of financial state management system development in Ukraine. *Proceedings of the 13 th International Scientific Conference Public Economics and Administration 2019. Ostrava: VSB. Technical University of Ostrava, 2019. pp. 343-352.*
8. Бібік Н. В., Єсіна В. О., Рудаченко О. О. Інформаційно-аналітичні засади управління бюджетуванням в об'єднаних територіальних громадах. *Бізнес Інформ.* 2020. №9. С. 107–116.
9. Dymchenko O., Rudachenko O., Smachylo V. Theoretical and practical justification of the entrepreneurial component financial and economic ensuring the development of territorial communities. Financial, accounting and analytical information and audit in the system of state and corporate management : Scientific monograph. Riga, Latvia. 2022. P. 59-81.
10. Децентралізація приносить кращі результати та ефективність. – URL:<https://decentralization.gov.ua/donors/dobre>
11. ТОВ Комерційна виробнича фірма "Рома" – URL: <https://romakpf.com>
12. Компанія "Тера" – URL: <https://terra.ua>
13. Компанія "Екіпаж" – URL: <https://oknaekipazh.com.ua>
14. Державний веб-портал бюджету для громадян. – URL: <https://openbudget.gov.ua>
15. Наталенко Н. Фінанси та бюджет об'єднаної громади (навчальний модуль). Київ: ІКЦ Легальний статус, 2016. 72 с.

References

1. Kuckertz, A., Berger, E. and Brändle, L. (2020), "Entrepreneurship and the sustainable bioeconomy transformation", *Environmental Innovation and Societal Transitions*, vol. 37, pp. 332-344.
2. Mmbaga, N., Mathias, B., Williams, D. and Cardon, M. (2020), "A review of and future agenda for research on identity in entrepreneurship", *Journal of Business Venturing*, vol. 35 (6), P. 106049.
3. Grădinaru, C., Toma, S., Catanăphd, Ș. and Nicoleta Z. (2020), "The national entrepreneurship context index in the period 2018-2020: an overview", *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*, vol. 5, pp. 222-227.
4. Shebanin, V. S. and Kormyshkin, Yu. A. (2017), "The role of entrepreneurship in the formation of territorial communities", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomia*, vol. 4, pp. 3-11.
5. Hurhula, T. (2017), "Financial support for the capacity of territorial communities: problems and ways to solve them", *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 2 (8), pp.132-136.
6. Tykhonchuk, L. Kh. and Piddubnyi, A. S. (2023), "Functioning of the relocated business in territorial communities (on the example of Rivne region)", *Visnyk NUVHP. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, vol. 1(101), pp. 216-227
7. Rudachenko, O., Bibik, N. and Yesina, V. (2019), "Theoretical and methodological principles of financial state management system development in Ukraine", *Proceedings of the 13 th International Scientific Conference Public Economics and Administration*, VSB. Technical University of Ostrava, Ostrava, pp. 343-352.
8. Bibik, N. V., Yesina, V. O. and Rudachenko, O. O. (2020), "Information and analytical principles of budgeting management in united territorial communities", *Biznes Inform*, vol. 9, pp. 107–116.
9. Dymchenko, O., Rudachenko, O. and Smachylo, V. (2022), "Theoretical and practical justification of the entrepreneurial component financial

and economic ensuring the development of territorial communities”, Financial, accounting and analytical information and audit in the system of state and corporate management: Scientific monograph, Riga, Latvia, pp. 59-81.

10. Decentralization (2023), “Decentralization brings better results and efficiency”, Available at: <https://decentralization.gov.ua/donors/dobre> (Accessed 4 January 2024).

11. Commercial Production Company “Roma” LLC (2023), Available at: <https://romakpf.com> (Accessed 4 January 2024).

12. The company “Tera” (2023), Available at: <https://terra.ua> (Accessed 4 January 2024).

13. The company “Crew” (2023), Available at: <https://oknaekipazh.com.ua> (Accessed 4 January 2024).

14. State budget web portal for citizens (2023), Available at: <https://openbudget.gov.ua> (Accessed 4 January 2024).

15. Natalenko, N. (2016), *Finansy ta biudzheth ob'iednanoi hromady (navchal'nyy modul')* [Finance and budget of the amalgamated community (training module)], IKTs Lehalnyi status, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.01.2024 р.